

5. Маляренко В.Т. Відновлювальне правосуддя: можливості запровадження в Україні. Відновне правосуддя в Україні : щокварт. бюлетень. 2005. № 1–2. С. 27–33.

6. Вільчик Т. Б. Роль адвоката у реалізації функції медіації у кримінальному судочинстві / Т. Б. Вільчик // Право та інновації. – 2015. – № 4(12). – С. 144-150.

7. Рамкове рішення Ради Європейського Союзу від 15 березня 2001 р. «Про місце жертв злочинів у кримінальному судочинстві» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uccg.org.ua/bulletin/Articles/03/04-Zakonodavchi_zasady/030401.pdf

8. Микитин Ю. І. Прояви диспозитивності у кримінально-процесуальній політиці Німеччини: деякі аспекти / Ю. І. Микитин // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей. – 2019. – Вип. 49. – С.73-79.

9. Mitskaya, E. (2020). Theoretical Thoughts on Legal Regulation of Mediation in Criminal Process in Kazakhstan. International Journal of Criminal Justice Sciences, 15(1), 91-113. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.proquest.com/openview/fdddcef49d7d0e45e966911d87e02b41/1?pq-origsite=gscholar&cbl=55115>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-257-2-14>

СТАТУС МЕДІАТОРА ЗА УКРАЇНСЬКИМ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Хлистік Мирослава Андріївна

аспірантка кафедри кримінального права і процесу

Науковий керівник: Карпінська Наталія Володимирівна

доктор юридичних наук, доцент,

професор кафедри кримінального права і процесу,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

Альтернативні способи вирішення спорів в останні десятиліття є досить популярною темою для досліджень, яка привертає увагу як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. У англо-саксонських країнах та державах Європейського Союзу учасники конфлікту все частіше віддають перевагу позасудовому вирішенню спорів, оскільки, на відміну від судового процесу, такий вибір дозволяє зекономити час і кошти,

прийняти найбільш сприятливе для сторін рішення, а також, як правило, зберегти у подальшому нормальні дружні стосунки.

Одним з найефективніших позасудових способів вирішення спорів є медіація. У перекладі з англійської мови термін «медіація» (mediation) означає посередництво, заступництво. У Директиві 2008/52/ЄС Європейського Парламенту та Ради щодо деяких аспектів медіації у цивільних та комерційних справах від 21 травня 2008 року, медіацію визначено як «структурований процес, незалежно від його назви або посилання на нього, за допомогою якого дві або більше сторін спору намагаються самостійно, на добровільній основі, досягти згоди для вирішення спору за підтримки медіатора» [1].

В Україні медіація лише нещодавно отримала своє законодавче закріплення, хоча й існує вже не один десяток років та досить успішно застосовується для вирішення, зокрема, сімейних та комерційних конфліктів. У Законі України «Про медіацію» від 16 листопада 2021 року (далі – Закон про медіацію) термін «медіація» вживається у значенні «позасудової добровільної, конфіденційної, структурованої процедури, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів» [2]. Законом про медіацію також визначено основні принципи, порядок проведення медіації, інші питання, пов'язані з цією процедурою, а також статус медіатора та вимоги до його підготовки.

На наш погляд, успішний результат медіації у першу чергу залежить від готовності та згоди сторін до участі у цій процедурі та, що найголовніше, від кваліфікації медіатора, який вміє та може сприяти вирішенню конфлікту без звернення до суду. Тому, як передбачалось, законодавець велику увагу зверне на підготовку медіатора та набуті ним компетентності. Проте Закон про медіацію не містить якихось особливих вимог до освіти чи професійних знань надавачів медіаційних послуг, а норми, що стосуються статусу та вимог до медіатора, є досить ліберальними.

Так, відповідно до п. 2 ч. 1 статті 1 Закону про медіацію, медіатор – спеціально підготовлена нейтральна, незалежна, неупереджена фізична особа, яка проводить медіацію. У ч. 1 статті 9 цього ж закону встановлено, що медіатором може бути фізична особа, яка пройшла базову підготовку медіатора в Україні або за кордоном. [2]. Базова підготовка медіаторів передбачає не менше 90 годин навчання, не менше половини з яких має бути виділено практичному навчанню. Разом з тим, закон говорить, що підготовка медіаторів, крім базової, може включати спеціалізовану підготовку за розробленими суб'єктами освітньої діяльності програмами навчання. Також дозволяється особам, які користуються послугами медіаторів, встановлювати до них додаткові

вимоги, зокрема щодо наявності спеціальної підготовки, віку, освіти, практичного досвіду тощо.

Як бачимо, закон не вимагає наявності у медіатора вищої освіти за конкретною спеціальністю (наприклад, юриста чи психолога), а для підтвердження необхідних компетентностей достатньо отримати відповідний сертифікат про проходження базової та/або спеціалізованої підготовки.

Досить ліберальним у питанні вимог до майбутніх медіаторів є підхід у Словенії, хоча традиційно без попереднього навчання медіатори не розпочинають свою діяльність. Слід зауважити, що посередники, які залучаються до медіації, пов'язаної із судом, повинні підтвердити свою кваліфікацію шляхом акредитації (для приватних медіаторів акредитація формально не вимагається) [3].

Відсутні якісь особливі вимоги до майбутніх медіаторів у польському законодавстві – ним може стати будь-хто. Зокрема, медіатор в Польщі у цивільних справах – це фізична особа, яка має повну цивільну правоздатність та дієздатність незалежно від віку, освіти чи професії. Щоб надавати послуги медіації на вимогу суду, достатньо пройти навчання з медіації (хоча згідно із законом це прямо не вимагається) і бути зареєстрованим у списку медіаторів [4].

У Англії будь-яка особа може надавати послуги медіатора, незалежно від підготовки чи акредитації. Як правило, більшість медіаторів є адвокатами. Попит на послуги медіатора зазвичай залежить від його репутації та досвіду, а формальна акредитація не впливає на статус посередника [3].

За законодавством Італії медіатори обов'язково повинні бути акредитовані Міністерством юстиції та рахуватись у списку спеціалістів з медіації відповідної акредитованої організації. Адвокати, зареєстровані в Реєстрі адвокатури, вважаються медіаторами за законом, проте щоб бути акредитованими як медіатори, вони проходять коротший, ніж інші, курс підготовки, який охоплює, як правило, 15 годин. Медіатори, що не є адвокатами, крім спеціальної підготовки повинні також мати вищу освіту [3].

У Німеччині досить часто медіаторами стають адвокати, хоча закон не забороняє здійснювати таку діяльність особам з неюридичною освітою. Разом з тим у цій країні розрізняють два види посередників: медіатори та сертифіковані медіатори. Останні проходять передбачений законодавством курс навчання, практичну підготовку та підвищення кваліфікації. Сертифікація необхідна, як правило, для підтвердження компетентності медіатора, якщо того вимагатимуть користувачі його послуг [3].

На сьогодні існують різні думки з приводу освіти та професійної підготовки медiatorів в Україні. Більшість адвокатів, які практикують медіацію, вважають, що наявність юридичної освіти має бути необхідною умовою для професії медіатора. Інші схилиються до думки, що адвокату чи юристу, який звик представляти одну зі сторін конфлікту і відстоювати її інтереси, тяжко залишатись нейтральним посередником, коли він допомагає вирішити спір в якості медіатора. Специфіка окремих спорів може потребувати певної освіти та додаткових навичок у медіатора (наприклад, інженерної освіти чи економічної), оскільки без спеціальних знань неможливо буде не лише ефективно сприяти вирішенню спору, а й взагалі зрозуміти його суть. Тому, можливо, законодавець і не встановив якихось конкретних вимог щодо обов'язкової освіти для здійснення медіаційних послуг. На наш погляд, оптимальним є варіант наявності вищої освіти у надавача послуг з медіації, в ідеалі – вищої освіти саме у сфері альтернативного вирішення спорів.

Література:

1. DIRECTIVE 2008/52/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 21 May 2008 on certain aspects of mediation in civil and commercial matters. Офіційний сайт ЄС. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:136:0003:0008:EN:PDF> (дата звернення 30.08.2022).

2. Про медіацію: Закон України від 16 лист. 2021 р. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#n133> (дата звернення: 30.08.2022).

3. Комплексний аналіз поточного контексту, бар'єрів та можливостей для розвитку медіації з рекомендаціями щодо розвитку та впровадження медіації в Україні від 13 травня 2019. URL: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2019/11/New-Justice_Comprehensive_Analyses_on_Mediation_for_Ukraine_Ales_Zalar_UKR.pdf (дата звернення: 30.08.2022).

4. Медіація в Польщі: коротко про головне. Chernivtsi law school: веб-сайт. URL: <https://law.chnu.edu.ua/mediatsiia-v-polshchi/> (дата звернення: 30.08.2022).